

Awrrêkî kurt Le helumrcî zimanî Kurdî be giştî û Rojhllatî Kurdistan be taybetî

Baban Seqizî

Baban37@gmail.com

Pêşekî

Be zimanêkî sakar û sade, mirovayetî be giftugo le yekdî tê degen û zimanîş rabirdû û êstay komellga be yekwe peywend dedat. Boye ziman her le dstipêkî mêjûy mirovaytî, zîndûtrîn û pir remizu raztirîn dyardî hezrîy û ramanî mirovaytî buwe û heye.

Ziman awênî ferhengîy û mêjûy komllane, ke firetir le her dyardîkî tir çend û çonî hellsukeut û kirdarî komellga derdxat. Detwanîn billên: ziman, roh û rewanî mirovayetîye.

Zimanewanan bawerryan waye ke ziman, sîstimêk le nîşanekane, ke komellêk le mirovekan le serî rêk kewtûn û wek emrazêk bo derrbirrîn boçûn û raman be sûdiwergirtin le dengî dyarîkiraw bekarî dênên. Kewate ziman yekêk le bunyadekanî yekcar girîngî jyane, boye be degmen mirovêk peyda debêt ke le qisekirdin be zimanî daykî xoy, çêj wer negirêt, serrerray ewe ke zimanekanî tirîş fêr bûbêt û beseryanda zall bêt, bellam zimanî hest û nestî, her zimanî zigmakye ke bo yekemcar lew rêgawe zimanî depîşkwêt.

Xoy seretayîtrîn mafî her mirovêk eweye ke be zimanî daykî xoy qise bikat û binûsêt û bixwênêtewe. Katêk em mafe le mirovêk bêbeş bikrêt, tunditrîn zebir le bwarî derûnî, kesayetî û hizrî pêy degat. Dabirran le zimanî daykî, ew kese bo hemîşe tûşî kêşe dekat û peywendî le nêwan bîrkirdin û qisekirdinî lenaw debat û twana û petansyelî kem ekatewe.

Eger le astêkî berfirawantir seyrî keyn, minallanî ew geley ke mafî perwerdeyan be zimanî zigmakî nîye, astî perwerdeyan lexiwareweye û geşekirdinî ferhengîşyan nizme, ca têkişkanî kesayetî û lenawçûnî nasnameşyan bimênêt ke le diway çendîn bere, îdîndîtî ew gele asîmîle û lenaw deçêt.

Bêguman nasnamey her takêk detwanêt çendha şit bêt, wek: nasnamey dînî, nasnamey komellayetî, nasnamey twêj û çîneyetî, nasnamey regezî û... hî tirîş, ema girîngitrîn nasname, nasnamey zimane, çun pêş ewey ke mirov pey be nasînî ewe bibat ke çe dînêkî heye, çe regezêkî heye, kîjan twêj û çîne û le astî komellayetî nedare ya zengîne û tenanet le kam willate û pasportekey hî kwêye, nasnamey zimanîye. Boye fîlsufan û zimanewanan bawerryan waye ke mirov le xanûy ziman bîr dekatewe û zimanî daykî bes zimanî peywendî nîye, bellkû zimanî daykî, zimanî dill û hest û sirûşe. (Haydgir - Allmanî)

Lay her mirovêkî azadîxiwaz û dîmukirat aşkiraye ke ziman nek hereşe nîye, bellkû gencîne û samanêkî bê sinûre ke astî pênasekirdinê, le pirdî peywendî nêwan mirovekan berfirawantire.

Be kurtî zimanî daykî girîngitrîn pênase, diruşim û regeznamey neteweyeke. Baştirîn bellge Fînîqyekanî Lubnan û Surye, Egbitekanî Mîsr, Berrberrekanî Merakêş û Cezayer, deyan tîre û binemalley Kurd le Êraq û Suryen, ke zimanî xoyan le dest dawe û bûn be Aereb û wek mamosta Hejar debêjêt: le Aerbîş aerbitrin.

Awrrêkî xêra le zimanî Kurdî

Kes natwanêt hhaşa leme bikat ke sirûd û tîkstekanî pîrozî Zerdeşt be taybet sirûdekanî Gatay Avêsta, be zimanî Madî buwe. Sererray hemû çewaşekaryek ke le layen dagîrkeran û rojhellatinasî rojawayî û birrêk Cûlekewe le ser zamanî peydabûnî Zerdeşt kirawe, bellam hemû bellgekan ewe desllimênêt ke Avêsta tîkstêkî Madî buwe û ser be zimanî Kurdîye û be pêçewaney ewey ke zimanî Avêsta, zimanêkî mirduwewe û nemawe, êsta le naw dû şêwe zimanî Hewramî û Zazayî mîratî yekcar berçawî becê hêştuwe. Nûserî le pertûkî "Mêjûy Mad" nûserî rûs Dyakonof, ewîş bawerrî waye ke zimanî tîkstekanî Avêsta, zimanî Madî buwee.

Pilînusî Romî, le sallanî 23 - 79 pêş zayîn, le bergî 3 le pertûkî, Mêjûy Xorrsik, denûsêt: Zerdeşt le binemalley Made û Avêstay be zimanî Madî nûsîuwe. "Herodot"îş dellêt, le netewey Mad ke nawyan le berdînuşekanî bizmarî Bêstûnîş hatuwe, zimanî Gatakan zimanî Madekan buwee.

Mînorsikî bawerrî waye hemû zarawekanî êstay Kurdî, le mêjûyekî dêrînî behêz serçawe degirêt ke ewîş zimanî Madekane.

Hrtisfilld, Darmistitr û Mécerson, hemûyan bawerryan waye ke serçawey zimanî kurdî, Madîye.

Mamosta Gîw Mukiryanî dellêt: kontirîn pertûkî Kurdî nawî Dînkurd ya DînKurd ke be zimanî Pehlewî (Pallewanî) nûsrawe ke zimanî Lurrî û Kelhorî û şwanane. Azerbud le paş hêrşî supay îslam debêjêt: min ke Azerbud, kurî Hemed û pêşeway Badînanîm, pertûkî DînKurdîm le kagheze dirrawekan ko kirdewe û be alîkarî Xuday dilovan hemûyanîm nûsînewee.

Bêguman xallî girîng le katî lêkollînwî Avêsta brçaw dekwêt, wêkiçûnî jimarîkî zor berçawî wajekanî êstay Kurdî û Avêstaiye ke be asanî dekirêt diway têprbûnî hezaran sall, hêšta binasrêtwe.

Xallî zor ballkêş le wirûjandinî em layeney zimanî Kurdî ewey ke zimanî dara û zengînî Kurdî lew katewe ke le zimanî ayîn û felsefey Behdînyewe be zor dabirra, îdî ew pîrozî û girîngî pêşûy xoy nema û bû be zimanêkî lanewaz û bêkes. Hawkat be pêçewane lew katewe ke ziman û nûsînî Aerebî bû be zimanî ayînî pîroz û

zimanekanî Turkî û Farsî bûn be zimanî desellatdarî û fermanrrewayî, îtir resenî û zenginî zimanî Kurdî şarawe ma.

Bêguman hatin û rîmanî împîratorakanî coracor le Mîzupatamya û rojhellatî nawerrast û rûdawekanî mêjûiy, koçkirdin û be taybet ledaykbûnî ayînekanî cyawaz, fakiterekanî serekîn, ke dewrî ballayan hebuwe le pirj û billawbûnewe û nehêştin û zallbûnî zimanêk be ser zimanêkî tir.

Bellam zimanî Kurdî emrro be dirêjayî mêjû, be hoy gorranî barî komellayetî, ramiyarî, abûrî, herrêmî, dirawsê û dagîrkeranî coracor, hawkat pan û berîn bûnî willatî Kurdistan le barî cughrafayî, û dabirran û parçekirdinî Kurdistan le sedekanî 17 ta seretakanî sedey 20 yş, goranî zorî beserda hatuwe û fakiterekanî serekîn bo hebûnî zarawekanî rengawrrengî zimanî êstay Kurdî.

Xane û şwênî zimanî Kurdî

Dekirêt bêjîn zimanekanî Hîndî wek: Pencabî, Beharî, Bengalî, Bakiratî, Racasanî û Hîndî rojawa û rojhelatî. Yan Derî, Belûçî, Esîtî, Tacîkî, zimanekanî Pamîr û Piştû û Ourdu letek zimanî Kurdî lenaw xêzanêk cêgayan bibêtewe, bellam qebillandnî ewey ke zimanî Kurdî zaraweyek ya likêk lew zimananeye, be dillnyayî helleye.

Boye pêwîste dillnya bîn ke be pêçewaney ew boçûnane ke pênasay zimanî Kurdî, be likêk le zimanekanî Êranî û ya ser be Farsî bêt be helle bizanîn. Be pêwîstî dezanim amaje be çend zimanewanî biyanî bikem ke ewanîş berperçî ewe deden ke zimanî Kurdî likêkî Farsî bêt:

Jan Dumrigan, bawerrî waye ke zimanî Kurdî zarawey Farsî nîye bellkû zimanêkî taybete, ema letek Farsî deste xoşke û le farsîyş kontire.

Firdirîk Mulêr debêjêt ke zimanî Kurdî be hîç şêwe le zimanî Farsî negîrawe, sererray ewe ke le barî rêzmanî û waje nizîkayetyan letek yek heye, bellam Kurdî taybetmendîhaykî xoy heye ke tenha taybet be zimanî Kurdîye û bawerrî waye ke lenaw komelle zimanekanî Êranî bedî nakirêt.

Sîdnî Sîmîs dellêt ke zimanî Kurdî le Farsî zor kontire û ewîş nûsrawekanî bizmarî Bêstûn be mîratî zimanî Kurdî dezanêt.

Herwehaş pirofsorî Emrîkî, Rabirt Kînit le sallî 1953 nûsrawekanî bizmarî Bêstûnî kirde latînî û Mîrweysî, mamosta Kurd le Emrîka, le berawerdî letek zimanî Kurdî emrroy kird û derkewt ke berdinûsekanî bizmarî Bêstûn zor xomallîtir leweye ke mezeney dekira. Mîrweysî le pertûkî "Gerranewe bo Mîdya" debêjêt: Darîwş patşay Hexamnşî, sererray ewe ke êmpîratorî Mîdyay rûxand û dû berekî xiste naw glanî Arî, bellam karêkî başî kird û zimanî Arîy be nûsrawe le Bêstûn wek bellgey hhaşahellnegir bo êmey becê hêşt. Û le nûsrawkey Darîwş dellêt eme zubanî Arîye û wek çawî xotan bîparêzin.

Zarawekanî zimanî Kurdî

Willatî Kurdistan herweha ke bist be bistî, mêjûy çend hezar sallî le xoy hheşar dawe û willatêkî dêrîne, gund be gund, nawçe be nawçe, mellbend be mellbend û herêm be herîmîşî, awa le zarawe û şêwezari cyawaz zengîn û dewllemende û detwanêt nawnî lêkollînewye bêt bo zmanewanan. Her boye mêjûnasan û zemanewananî bêgane û xoyî, zimanî Kurdyan be çend zarawey serekî dabeş kirduwe, wek:

Şerefxanî Bitlîsî zimanî Kurdî be 4 zarawey Kirmancî, Soranî, Kelhurrî û Lurrî dabiş kirduwe.

Mînursikî le ser cughrafyay Kurdistan, zimanî Kurdî be 3 zarawey Başûr û Rojawa û Rojhellat dabeş kirduwe.

Tewfêq Wehbî,îş zimanî Kurdî be 5 zarawe dabeş kirduwe: Kirmancî bakûr, Kirmancî başûr, Lurrî, Goranî û Zazayî.

Muhhemmedemîn Zekî Beg,îş be 4 zarawe dabeş kirduwe: Kirmancî, Kelhurr, Goran, Lurr. Mamosta Mehmid Xall,îş herweha be 4 zarawey Zazayî, Kirmancî rast (Soranî, Babanî, Mukiryanî, Erdellanî, Kelhurrî, Goranî), Kirmancî çep (Bakûrrî, Botanî, Badînanî, Hekarî, Bayezîdî, Şemdînanî), Lurrî (Bextyarîy, Lekî, Feylî) dabeş kirduwee.

Bellam baştirîn rêgay zanstî bo desnîşan kirdinî zarawekanî Kurdî, çonyetî rêzman, wişe û nirxandinî fonetîk ya belêwkirdinî zarawekanî Kurdîye. Zorbey lêkolîneran, zimanewanan, û mêjûnasanî byanî û xoyî kokin le ser çwar zarawey serekî. Willatî Kurdistan çon be çwar parçe dabeş kirawe, zimanî Kurdîş gwaye çarenûsî wek willatekey, be 4 zarawey serekî dabeş buwee:

1- Kirmancî jûrû, 2 - Kirmancî xwarû, 3 - Goranî û Zazayî, 4 - Lurrî û Kelhurrî

1- Mellbendekanî Kirmancî jûrû

Be pêy jimarey axêweran, gewretrîn zarawey Kurdî Kirmancî jûrwe. Şar û mellbendekanî Mako, Wirmê, Sellmas, Xoy, Tergewer - Mergewer, Biradost, birrêk gundî Hewşar, Qûçan, Bcnurd, Kelat, Dergez, Şîrwan, Farab, Rûdbar û Demawend le Rojhellatî Kurdistan û naw Êranda, Zaxo, Dehok, Akirê, Amêdî, Şengar, Barzan û birrêk gundî êstay Musl le başûrî Kurdistan, Îrewan le Ermenstan, jimareyek le gundekanî Kazaxistan, Dagistan, Qirqîzstan û Gurcstan û şar û şaroçkekanî bakûrî Kurdistan û jimareyek le herêmekanî naw Turkiye, rojaway Kurdistan û birrêk le herêmekanî naw Sûrye û Lubnan

Zarawey Kirmancî jûrûş, şêwezarekanî: Behdînanî, Botanî, Bayezîdî, Şemdînanî, Hekarî û Quçanî le xoy degirêt.

2 - Mellbendekanî Kirmancî xiwarû (Soranî)

Şar û mellbendekanî: Sine, Seqiz, Bane, Merîwan, Tîkab, Dîwandere, Cwanro, Mehabad, Serdeşt, Boka, Myandiaw, Şino, Neghede, Rewanser, Sewllawa, Leylax, Gerrûs, Sayeqella û Hewşar le Rojhellatî Kurdistan, Rewanduz, Hherîr, Pijder, Kerkûk, Dukan, Kifrî, Kelar, çemçemall, Şeqllawe, Koye, Qelladizê, Silêmanî û Pêncwên le Başûrî Kurdistan degirêtxoy.

Zaraway Kirmancî xiwarûş şîwezarekanî: Soranî, Babanî, Mukiryani, Erdellani û Cafî le xoy degirêtxoy.

3 - Goranî û Kirmanckî ya (Zazayî)

Pêwîste eme biwêrêtxoy ke sererray ewey ke her dû herêmxoy axêwiranî Zaza ya Kirmanckî û Goran le barî cughrafyayî le yek dûrn, bellam rîşey her dû, le seretada yeke û paşmawey resenî zimanî Avêstayîn.

Şar û mellbendekanî: Jawerro, Hewramanî Text, Newsûd, Pawe, Rêjaw, Merîwan le Rojhellatî Kurdistan, Tewêlle û Byare û birrêk gund le başûrî Kurdistan û herweha jimareyek le hozekanî Goran û Hewşar, Xaneqîn, Zengene û Syamensûr le Rojhellatî û Başûrî Kurdistan, herêmgelêk le Dersîm, Xarpût, Erzencan, Amed, Urfa û Bitlîs le Bakûrî Kurdistan

Zaraway Goranî û Zazayîş şîwezarekanî Hewramî û Zazayî le xo degirêtxoy.

4 - Lurrî û Kelhurî

Şar û mellbendekanî: Endîmşik, Melaye, Dizfûl, Şarîkurd, çwarmehhall, Poştiko, Memesenî, Xuremawa, Elşter, Sûsengird, Kirmaşan, Îlam, Mahîdeşt, Dînewer, Qesrişîrîn, Bîcar, Eywan, Kengawer, Somar, Musyan, Dêhlurran, Abdanan, Sunqirî Kulyayî, Mêhran, Serpillî Zehaw, Kerend, Hersîn, Twîsrikan, Esedawa, Dallaho, Kamyaran, Rêjaw, Xusrewî, Birucerd, Poldoxter, Elîguderz, Neyrîz le Rojhellatî Kurdistan û Êrandan, Mendelî, Bedire, Kût û Xaneqîn le Başûrî Kurdistan û Şêxbiznî le Bakûrî Kurdistan û naw Turkiye le xoy degirêtxoy.

Lurrî û Kelhurîş şîwezarekanî Lurrî, Îlamî, Feylî, Kelhurî, Bextyarî, Lekî, Sûsengirdî û Şîrwanî û Şêxbiznî le xo degirêtxoy.

Êran, syaset û hellwêstî letek firezmani

Em qeware syasîye ke le diway sallî 1935 nawî Êranî lê nira, willatêkî fire netewew fire zimane û her yek lem netewane, ziman, mêjû û ferhengî taybet be xoyan heye, bellam desellatdaranî Êranî le 70 sallî rabirduwe, hîç katêk zimanêkî tiryani bêcge le farsî be fermî nenasîwe.

Be pêy mêjû û gwahî gelî Kurd le Rojhllatî Kurdistan, ta pêş le şorişî gelan, le sallî 1979 (1357 hetawî), her core giftugo leser perwerdey zimanî Kurdî le Êran û tenanet qiskirdin be zimanî Kurdî le debistan û xiwêndingakan û hemû nawndkanî fermî Êran

yasax û naqanunî bû. Ya be têkirra şitêk be nawî ziman, bo Kurdî, bê wate bû û wekû zarawîkî şikaw û bin lehçî jêr Farsyan dezanî.

Le serdemî dîkitorî bîst salley Reza Xanî Mîrpenic, ke paşan bû be Reza Şah, le sallî 1920 zayînî (1300 hetawî), rijêmî Reza Şah le diway girtin û kuştinî azadîxîwazan, komellêk syasetî ferhengî û piropagendey bo perepêdanî bîrî şovênstî û hîmunî ramanî nîjadî sertir, ke be "Aryayî" nawbangî der kird, le naw hemû Êran destî pê kird. Hawkat le diway geşekirdinî bîrî faşîsim le Ewropa le sallekanî 1930 û hatne ser karî partî Nazî be rêberî Adulif Hîtlêr le Allman, Reza Şah û layengîranî be piştigîrî le faşîstekanî Ewropa, hêrşêkî berfirawanî ferhengî û nîjadperstaneyan le dijî netewekanî naw Êran peyrrw kird.

Bîrokey nîjadî Aryayî le lay Hîtlir be kurtî, kesanî sipî û çawşîn û qij kall bû, her çende xudî Hîtlêr biro û qijî reş bû, bellam lay rijêm û layengîranî Êranî be watey paşmawey împiratorî Hexamenşî bû, ke gwaye farsekanî emroy le xo degirt.

Lem serdeme bîr û ramanî faşîstî le layen Nazîyeken û layengiranyan bo naw Êran dizey kird û bîrokey şovênstî "Allmanî - Aryayî" geşey send.

Dewllemendan û arbaban û fîwdalanî Êranî fîretir le her kes rakêşî bîrokey berterîxiwazî û xo be zyatrizanî Nazîstekan bûn, boye lew eyalataney ke Faris nebûn, guşaryan le ser zêdetir bû. Hellbet lem myaneda rijêmî Reza Şah twanî jimareyek rûnakkîr û melay ayînî Faris rakêşî bîrî xoyan bikat.

Le rastîda bîrî şovênstî û lûtberzaney emroş lenaw birrêk le xellik û desellatdaranî Êranîda, ke le beşêk le edebiyat, ferheng û syastî emroşyan, xoy denwênêt, mîratî 70 sallî nûseran û lêkllîneranî Pan Êranîstî serdemî pallşayetî Pehlewyekane ke ta êstaş her berdewame.

Mirov ke seyrî nûsîn û pertûkekanî 70 sallî rabirdû le Êran dekat, be rûnî debînêt ke em nûserane nek her mafî çarenûsî syasî - ferhengî netewekanî naw Êran be fermî nanasn, bellkû le jêr allay yekyetî neteweyî Êran ya le jêr perdey asayeşî willat, nikûlî le hebûnî netewekanî tir deken û berdewam bangeşey ewe deken ke kurdî, Lorrî û Belûçî dyalêkit û zaraweyekî piçûkin û lik û popî zimanî Farsîn. Hawkat Turkî û Arebîş be zimanî bêgane dezanin, ke le serdemî Megholekan û hêrşî supay Îslam be ser beşêk le xellikî Faris ziman, zall buwe.

Le serdemî rijêmî Pehleyekan, perwerdey zimanî daykî, bêcge le Farsî qedeghe bû û nûsîn û çap û billawkerawey Kurdîş herweha siza û zîndanî hebû.

Bellam le mawey damezrandinî dû komar: Komarî Kurdistan û Komarî Azerbaycan, le nêwanî sallekanî 1945 bo 46, xiwêndin û nûsîn, çapemenî û billawkirdinewey Kurdî û Azerî be fermî peyrrw û cê be cê kira. Hellbet paş çen sall le diway serkutkirdinî Komarî Kurdistan, sereta le radyoy Taranda, paşan radîwkanî Kirmanşan, Sine, Mehabad û Wirmê bernamey hunerî û musîqay Kurdî be şeweyekî sinûrdar û bertesik le jêr çawdêrî çirrupirî Sazmanî Emnyetî Sawak, billaw

dekirayewe û paşan le bonekanî hhkumetî, goranî û hellperrkêy Kurdî le telewîzîwnekanî uстанekanî Kurdişîn billaw dekiraywe, ke her em syasete le serdemî desellatdarî Xumeynîş peyrrew kirawe.

Serdemî Xumeynî

Le diway şorrîşî gelanî Êran le sallî 1979, qonaxêkî nwê le Êran be giştî û le Rojhellatî Kurdistan be taybtî hate arrayewe. Beşêk le şarekanî Kurdistan be destî îdarey Kurdî hêzî pêşmerge berrêwe çû û ta hatnî Erteş û Pasdaran û dagîrkirdinî Rojhellatî Kurdistan, le pall Farsî, zimanî Kurdî le xiwêndîngakan kemukurit qisey pê dekira û le astêkî zor kem denûsra. Ema zimanî Arebî bexit rûy tî kird û be hoy îslamî bûnî rijêmî Êranî, derfet be tewawî boy rexisa û le pall Farsî û Engilîsî, xiwêndîngakan naçar kiran ke perwerdey Arebî be çirrupirî peyrrew bikrêt.

Bendî 15 destûrî binçîneiy Komarî Îslamî Êran

Pêwîste lêre amaje bewe bikrêt ke diway damzirandinî komarî îslamî Êran, destûrî binçîneiy Êran gorranî be serda hat û le bendî 15 destûrî komarî îslamî Êran dest nîşan kira ke:

Ziman û nûsînî hawbeşî xellkî Êran Farsye. Bellge û dêkumêntekan û nûsînekanî defterî û pertûkî xiwêndin debêt bem ziman û nûsîne bêt, bellam bekarhênanî zimanekanî herêmî û qewmî le çapemenî û destigakanî rageyandin û perwerdey edebatî ewan le xiwêndîngakan, le pall zimanî Farsî azade.

Farsî: *Ber asas asl panzidehom qanun asasî Êran "zeban û xet rismî û moşterek merdom Êran Farsî ast. Asnad û mokatebat û motun resmî û ketab dersî bayd ba în zeban û xet başid welî astifade az zebanhay mehhlî û qewmî der metbuat û resaneh hay giruhî û tedrîs adebyat Anha der medars, der kenar zeban Farsî azad ast."* (bo agadarî lem bende 21 wişey arebî bû)

Hellebt zor kes û layen hîwadar bûn be bûnî em birrge, ke rêga bo zimanekanî tir xoş bikrêt, bellam bûnî em bende le naw destûrî Êranda be watey piştigîrî û hawkarî dewllet bo zimanekanî tir nebuwe û nîye. Raste be qanûn zimanî daykî azade, ema xiwêndîngakan naçar nakat ke derfetî fêrbûn bo zimanî daykî amade û lebar bikat. Ke wate mafî fêrbûn û perwerdey zimanî daykî netewekanî danîştîwî naw Êran nûsrawe, ema le diway têpirrînî pitr le 30 sal hêşta be kirdiwe hîçî bo nekirawe û perwerdey zimanî Kurdî le debistan û xiwêndîngakan qedegheye.

Xallî hawbîşî rijêmekanî Patşaytî û Axundî lemeda bû ke her dû bawerryan waye ke Êranî bûn û Aryayî bûn be zimanî Farsî bestirawe û yekyetî neteweyî û yekyetî

willat hemûy girêdawî zimanî Farsîye û serçawey yekyetî willat û nîştimanî Êrane û em bîrokeş tenanet le naw mêşkî zorbey xellkî Êran wek Ryallî Êranî çap buwe.

Boye desellatî rijêmî Farsî Êran, hemîşe be çawî nadost seyrî zimanekanî tirî kirduwe û berdewam zimankenî tirî wek reqîbêk bo xoy seyr kirduwe û wek hêzêkî neyar û metrisîdar, ke dujminî desellate, seyrî kirduwe û rêgadan be perwerde û fêrbûnî zimanî daykî bo gelanî Kurd, Belûç, Lur, Azerî, Armenî, Turkemen, kêşekanî neteweyy pere pê dedat û destipêke bo cyabûnewe le Êran.

Debêt eme biwtrêt ke be hoy hewl û têkoşanî hêzekanî siyasî Kurd, ksaytî serbexo, xiwêndikaran û roşenbîranî Kurd û netewekanî tir le Êranda, zemîney perwerde û xiwêndin be zimanî daykî, le pay serdemî desllatdarî patşaytî, lebartir buwe, ç le astî bîr û ray giştî û ç desellatîş. Le diway sallî 1991 le Wirmê, bo yekm car be şîwyekî serbexo, ksanêk hestan bo xolî perwerdey zimanî Kurdî be 2 alfabêtî Kurdî Latîni û Arebî û çapkirdinî govar û heftename û manginame be Kurdî û Farsî le derewî desllatdarayî dewllet û paşan em hewll û têkoşane le şarkanî dîkî Rojhllatî Kurdistan û tenaent Taranîş peyrrew kira û ta êstaş nawe nawe berdewame.

Le hellbijardinkanî em diwaiye serok komarî le Êranda, bellên û giftî kandîdakan sebarete be cêbecê kirdinî bendî 15 destûrî binçîneiy Êran, mafî zimanî daykî û mafî ferhengî netewekanî naw Êran mijarî hemûwan bû û her yek, bellênî birîqedarî deda.

Paşan dewllet rênwênyekî sebarete be perwerdey zimanekanî herêmî û mîletekanî bo bîrrêk le danşigakanî Êran rewane kird.

Ke be gwêrey em fermaney dewllet, wezaretxanekanî, zanst, lêkollînewe û dahênan, tendirûstî, derman û rahênanî pizîşkî û danşigay azadî îslamî rêgayan pê dedirêt ke 2 beş le xiwêndinî ziman û edebiyat, peywend be zimanekan û zarawekanî herêmî le Êran wek: Kurdî, Azerî, Belûçî û Turkemenî le danşigakanî nawendî ew ustanane be şêwey dillxiwaz fêr û perwerde bîkrêt, bllam be kirdar, ta be êsta hîçî bo nkirawe.

Hemû nîşanekan û ezmûnî pitir le 30 sallî komarî îslamî Êran ew rastîye deslimênêt ke desllatdarî tîwkiratîkî êranî, mafe seretayyekanî gelanî naw êran nadat, boye pêwîste kurd pişt be xoy bibestêt bo perwerdî rollekanî.

Em bîrrge le diway çen hefte le hellbijardinekanî serok komarî le encumenî ballay şorşî ferhengî, be ferhengistanî ziman û edebî Farsî û kumîtey ferheng û şarstanyetî Êran û Îslam rageyandira, ke be gwêrey nirxandinî ewan, ziman û zarawekanî dyarîkiraw detwanin çen xall le bernamekanî xiwêndinyan le jêr çawedêrî ewanda le zanko hebêt.